

Вісім віршів

Божа Мати

Потрійний страх любови: наче стріли
В моєму вусі раптом задзвеніли.
Від крил навколо позникала мла.
І щонайбільший страх — я ціле небо
У власнім лоні обняла.

Чи я в розвагах не знайшла утіхи,
Де всі жінки здійсмають крики, сміхи,
В хатах своїх чи в полі навесні,
Або як спільно ковзають білизну,
Розмови знявши голосні?

Що це за плоть у болях я дістала,
Зоря, що молоком нагодувала,
Любов, що серце зціплює моє,
Що холодом кістки мої морозить,
Аж дибом волос мій стає?

Смуток любові

Лють горобця, що захищав карниз,
І місяць в небі чистім, без хмарини,
І листя блиск, немов святкових риз,
Подерли образ у сльозах мужчини.

Звелася дівчина украй смутна,
Як світу велич, сповнена сльозами,
Як Одисей, що горе пив до дна,
І горда, як Пріям, що вмер з царями;

Звелася, й на карнизах тих же їй
Плин місяця, який зійшов зарання,
І листу плач зобразили мерщій
Мужчину знову і його ридання.

Серце жінки

Що я в хатині тій знайду
Між молитов і тиші всюди:
Мене він кликав на біду,
І я хилюсь йому на груди.

Що ласка матерніх долонь,
Тепло й притулок певний дому:
Мого волосся пишна бронь
Сховає нас від бурі й грому.

О, те волосся й сліз імла,
Життя і смерть — не в них краса вся!
Йому я серце віддала,
І подих мій з його змішався.

У сивій старості

У сивій старості, що повна сну,
Ви при вогні цю книгу прочитайте
Та ніжний блиск очей своїх згадайте,
Що в тінях вій мав звабу чарівну.

Як вас тоді любили! Хто несміло,
Хто з певністю, хто в захваті забав...
Один же вашу душу покохав
І сум обличчя, як воно марніло.

І, вглядівши над вогнищем димок,
Шепчють журливо, як любов у гори
Тікала й зринула в небес простори
І там лице сховала між зірок.

Подорож до Візантії

I

Країна ця не для старих. Коли
В обіймах молодь тут, птахи між листу
— Ці смертні покоління — спів зняли,
Моря й потоки тіл і риб іскристу
Плекають гру й чіпкішу від смоли
Спокусу родять у житті туристу:
Чуттєвий спів руйнує волю вщент
Уздріти думки вічний монумент.

II

Старий мужчина — шмаття лиш нікчемне,
Подертий плащ на посоху тоді,
Коли душа не розпочне запевне
Пісень співати забуття біді.
Найкраще ж вивчення на світі ревне
Тих пам'яток, що завжди молоді.
І тому я свої здійсняю мрії,
Прибувши до святої Візантії.

III

О мудреці, що в Божому вогні,
Мов на мозаїці ясній посталі,
Навчіть співати душу ви мені,
З вогню святого звівшись по спіралі,
А серце й пристрасті його земні,
Що смертну твар не забуває й далі,
Дотла спалить і заберіть мене
У вічності життя придумане.

IV

Природу кинувши, зразка чи міри
Собі я з неї більше не візьму,
Лиш форму ту, що грецькі ювеліри
Кували для царя, аби йому
Не нудилось під шатами порфіри,
Або на гілку з золота саму
Чіпляли, щоб вельможам Візантії
Співала про життя їх і надії.

Про звірів, що розбіглися з цирку

I

Шукав я теми і шукав дарма,
Деся тижнів шість шукав, забувши втому,
Та, мабуть, сил у мене більш нема,
Хібащо серце зберегло, причому
До старости, чи літо чи зима,
Вони всі грали на кону ясному.
Завзяті хлопці, звиклі до забав,
І жінка й лев, і все, що Бог послав.

II

Хіба старі лиш теми рахувати?
Про Оссіяна, що за ніс вела
Його мета трьох островів шукати —
Змагань, розваг і марних втеч від зла,
Ті теми, що колись двірські палати
В сумних піснях їх чули без числа.
Та чом я слав його по морю всюди,
Його красуні покохавши груди?

Тут інша правда гру змінила їм,
Графиня Кетлін стала в творчім гроні.
Вона б сконала у жалю своїм,
Коли б небес не зглянулись долоні:
Кохана б душу загубила в нім,
У фанатизму власного полоні.
Тоді я мрію раптом віднайшов,
Якій віддав думки свої й любов.

Як Дурень і сліпець хліби покрали,
А з хвилями Кухулін зводив бій,
Містерій серця там були анали,
Та я служив лиш мрії чарівній:
Аби герої власних діл не знали,
І день у спогад переходив мій.
Любив акторів я і сцену й грими,
А не життя, що сховане за ними.

III

Ті образи майстерні і для них
Думки буття плекали, але з чого?
З якихось покидьків, з помий гидких,
З пляшок розбитих чи з котла старого,
З кісток зогнилих, скріпленням яких
Став намул. Без драбини ж, і самого
Мене щось тягне впасти, мов на згин,
У мотлох серця — опертя драбин.

Дикі лебеді в кулі

Осіній чар покрив дерева,
Скрізь висохла роса,
В жовтневім присмерку на водах
Відбилися небеса.
Тут п'ятдесят і дев'ять на просторі
Всіх лебедів у зборі.

Вже дев'ятнадцять літ минуло з часу,
Як я лічив колись
Уперше їх, але неждано
Вони тоді знялись
Нерівною спіраллю понад плавні,
Розвівши крила вправні.

Поглянув я на ці створіння знову,
І серце стиснув біль.
Все іншим тут було, коли у сутінь
Я перший раз відціль,
Почувши дзвони крил їх над собою,
Йшов легшою ходою.

Ще повні сил, коханці дружні,
У парах по воді
Пливуть вони або в повітря ринуть,
Серця їх молоді.
Жага і втіха — вільні пілігрими —
Ще нерозлучні з ними.

І ось вони тепер на тихім плесі
(Граційний караван).
Чий погляд вабити вони полинуть,
Лишивши цей лиман,
Коли про їх відліт мені востаннє
Дасть вістку світло раннє?

Серед школярів

I

У класі я проходжуся й при цьому
Питання ставлю вчительці старій.
Тут діти вчаться вмлости у всьому:
В читанні, співах, у шитті й покрій
Щоб добирати одягу новому.
На мене ж учні зводять погляд свій,
Відвідин не домисливши причини
Для шістдесятилітнього мужчини.

II

Я Ледин стан згадав, коли вона
При ватрі гаснучій розповідала,
Як від доган подія незначна
В дитинстві раз трагедією стала.
І я відчув, що в нас душа одна,
Що нам її симпатія з'єднала,
Як у Платона мовлять мудреці:
Жовток з білком в єдиному яйці.

III

І з думкою про гнів той до дівчати
Я розглядав дітей, що тут були,
Надіючись її між них пізнати
(Бо навіть доньки лебедя б могли
Щось від гребців простих успадкувати)
По усміху очей з казок імлі.
І раптом бачу я: передо мною
Вона стоїть дитиною живою.

IV

Та роздуми у мене де й взялись:
Чи з волі кватроченто їй ця мода,
Бо щоки наче вітру напились,
І в них не м'язи — тіней ревно згода?
А я, хоч не від Леди, теж колись
Барвисте пір'я мав — затрати шкода.
І тому краще сміхом стріти сміх,
Як бути грізним опудом для всіх.

V

Що мати молода, з малим при лоні,
Якого мед життєвий перемиг,
Аби він снів чи рвався у безсонні
Втекти, де спогад не згубив доріг,
Сказала б, зрівши, як йому на скроні
Рахунок зим шістьох десятків ліг,
Чи це відплата за її страждання,
А чи надія так звелась остання?

VI

Платон учив, що світ лице своє
Складає з тіней власних на розраду.
Про Арістотеля ж переказ є,
Що він царя з царів плескав по заду.
А згукам тим, що небо награв
Для муз дозвільних, добирати ладу
Великий Пітагор секрет пізнав.
А що тепер з них? Опуди для гав!

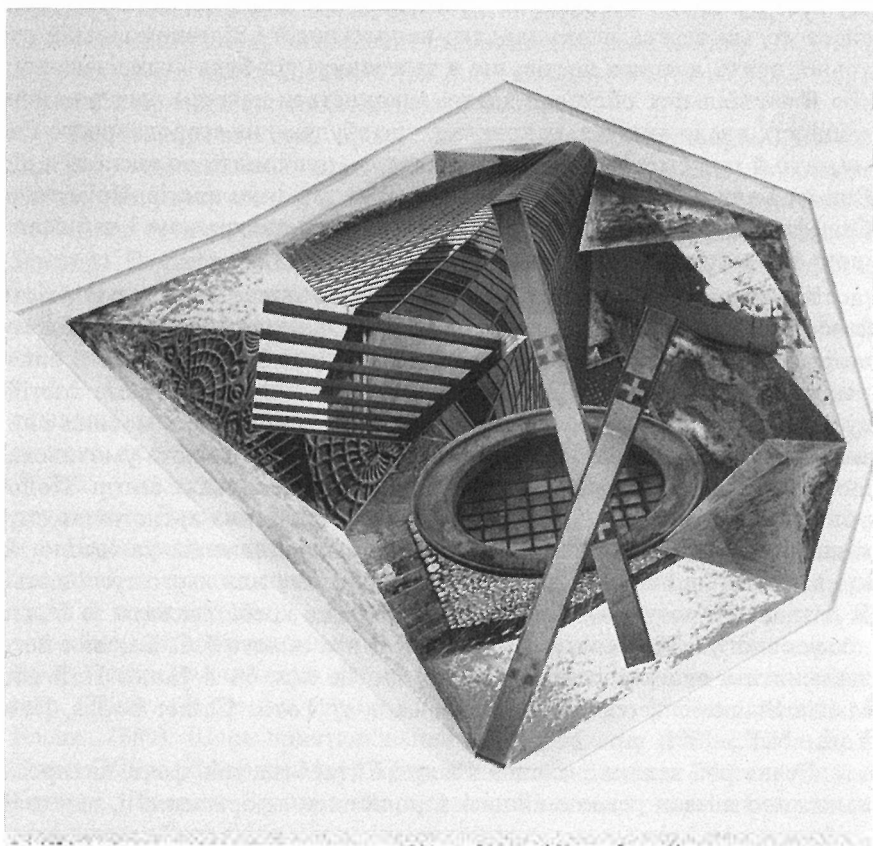
VII

В черниць і матерів зразки є слави,
Хоч ті, що в ризах, не такі, як ті,
Що мати горда з діл їх і забави:
Їх лица в бронзі й мармурі святі.
Але й від них страждання. — О Прияви,
Що зрять вас віра й пристрасть у житті,
Ким небеса прославлені щоднини,
О вічні насміхи з потуг людини!

VIII

Бує праця й квітне тільки там,
Де для душі не вимучилось тіло,
А врода не з журби знайшлась очам
І розуму обличчя не марніло.
Каштане золотий, чи ти гілкам
Чи кореням рости жадаєш сміло?
А стан у владі музики, а хист:
Хто скаже, це танок чи танцюрист?

Переклав Олег Зуєвський

Дарія Дорош: "Фрагмент, колізія, матеріал, Но. 1", лазером друкований фото-коляж і пастель, 1990, 11×16 ін. (27×40 см.)

Вільям Батлер Ейтс

(1865-1939)

Доналд А. Стаффер, формулюючи у вельми цікавій книзі есеїв *Золотий Соловей* (Donald A. Stauffer, *The Golden Nightingale*, New York, 1949) свої твердження про типи поетів — поетів природжених, що виступають у світі з творами як оригінальні генії, поетів, що досягають високого мистецтва слова завдяки наполегливій і цілеспрямованій духовній праці, а також поетів, що в залежності від будь-яких визначних або й тривіальних обставин здатні використати наявні в них поетичні здібності, вдало пишучи, наприклад, про збудування стародавнього Риму, а то й про смерть улюбленого кота, — приходять до висновку, що Вільям Батлер Ейтс охоплює в собі усі ці три типи поетів. Крім того, Стаффер додає, що це, мовляв, зробило його найкращою і найцікавішою постаттю на полі літературної активності.

З таким уявленням стосовно Ейтса погоджується й чимала кількість його дослідників, але майже всі вони, хоч і підходять до цієї проблеми по-різному, все таки (як, зрештою, й сам Д.А. Стаффер!) часто виявляються приневоленими зауважувати в творчості даного поета постійну єдність та, сказати б, неутрачальність його провідних мотивів і артистичних спрямувань, які, здається, мало в чому бувають умотивованими згаданою Стаффером трійдою його талантів. Адже автор "Подорожі до Візантії" ніколи не пристосовувався у власних артистичних шуканнях до будь-яких, навіть наймодерніших, концепцій та ідеологій, що в той чи інший період панували в сучасному для нього суспільстві. В дотичному розумінні його, мабуть, справді треба вважати за більш послідовного "універсального клясика", ніж самого Т.С. Еліота з його знаменитим окциденталізмом (див. про це хоч би в James Hall and Martin Stainmann, eds., *The Permanence of Yeats*, Collier Books, New York, N.Y., 1961, pp. 1-8).

Певна річ, велике значення в житті Ейтса мав той факт, що протікало воно в часи революційного зародження, оформлення і, нарешті, здійснення ідеї відділення ірландського народу від Англії та створення ірландської незалежної держави. Отже, як ірляндець, як патріот поневоленої нації і за своїм раннім літературним вихованням пристрасний романтик (читання, а потім ґрунтовне вивчення творчості Вільяма Блейка та захоплення поезією П.Б. Шеллі), Ейтс не міг не виявити в

своїх писаннях, в тому числі, звичайно, і в багатьох драмах, виразно націоналістичних за їх ідейним заангажуванням поглядів.

Однак ці погляди висловлювалися в нього передусім з постійною і найбільш наголошеною тенденцією піднести ірландську літературу на значно вищий рівень, ніж вона його перед тим досягала. Тут не заважало йому й те, що, народившись в Дубліні і багато часу проживши в Лондоні, де, як і його батько, він спілкувався з малярами-прерафаелітами, Єйтс найщирішими і найдорожчими для нього патріотичними почуттями був поєднаний з містом Слайго та його околицями на північній заході Ірландії, звідки походили його батьки і де він перебув чимало часу в Кул-Паркові, обговорюючи з видатною культурницею Августою Грегорі вживі для розбудови ірландського національного театру питання. Але, як і в справі театру (коли він писав, приміром, "найбільш патріотичну п'єсу" *Кетлін, донька Гулієна* (див, Anthony Bradley, *William Butler Yeats*, New York, 1979, pp. 77-81), так і в однаково значущому захопленні старовинним фолкльором Слайго та його околиць, Єйтса цікавила (за його власним висловом) "не тільки боротьба Ірландії за незалежність".

Так, говорячи якраз про це ж захоплення фолкльором, Едмунд Вілсон у прославленій книзі *Замок Акселя* (Axel's Castle), в якій він велику увагу звертає на розвиток символізму, а разом з тим і на постійний вплив останнього на Єйтса (особливо після того, як за допомогою Волтера Пейтера ірландський поет познайомився з Стефаном Малларме), наполегливо захищає думку, що Єйтс у першу чергу використовував ірландський фолкльор не для якоїсь іншої мети, і (додали б ми від себе знову) не для узгодження в собі цієї останньої з якимсь із названих у Д.А. Стаффера типів поетів, а тільки для розбудови власних нових символів, себто — для розбудови можливостей своєї поезики, подібно до того, як це він робив, скрупульозно й "по-науковому" працюючи над *Візією* — містичною книгою, що постала вже пізніше у співпраці з його дружиною Джорджіяною Гайд-Ліс.

Незаперечним стимулом для творчості Єйтса були і його численні приятелі та прихильники — в переважній більшості ірландські літературні й політичні діячі, серед яких також виступала велика плеяда незвичайно талановитих жінок. Неоціненну прислугу в першу чергу зробив йому Оскар Вайлд, коли написав дуже прихильну рецензію на ранній твір Єйтса *Подорожі Оссіяна* (The Wanderings of Oisín and Other Poems, 1889). Щире приятелювання його з такими особистостями, як Джон О'Лірі, Джордж Мур, Артур Саймонс, Джордж Рассел, Августа Грегорі, Джордж Бернард Шов, Олівія Шекспір і, нарешті, невтомна політична діячка Мод Гонн (за незмінними свідченнями не тільки самого Єйтса, незрівнянна красуня і довголітня, хоч і необопільна його любов, що стала надхненницею більшості поетових творів) — поступово створило численну групу тих друзів великого майстра слова, які навіть у незгоді із своїми власними симпатіями чи антипатіями, по-

справжньому ним захоплюючися, сприяли блискучому розвитку його оригінального таланту. Через те либонь про цих друзів ми й читаємо в його поезії "Нові відвідини міської галерії" (The Municipal Gallery Revisited", 1937), таку виразно екзальтовану згадку:

Дослідники, я не в книжках самих!
Зайдіть ви краще в храм, де за дверима
Портрети друзів висять скрізь моїх:
Історія Ірляндії в них зрима,
І мовте, слави звідавши основ,
Що я в цих друзях славу віднайшов.

Між поданих тут у нашій короткій добірці віршів В.Б. Сйтса, великого поета Ірляндії, лавреата Нобелівської премії, збірку перекладів якого в біжучому році вперше заплановано опублікувати в Україні, читач знайде переважно найбільш відомі його речі, які, однак, віддзеркалюють різні зразки його поезики — починаючи від традиційно мелодійних та явно "нескладних" за своїм змістом поезій і кінчаючи його майже герметичними експериментами. Та, не зважаючи на цю їхню різноманітність, усі вони визначаються найвищим рівнем естетичної досконалости.

СВІТО-ВИД

Літературно-мистецький збірник

Випуск 3

КИЇВ — НЬЮ-ЙОРК
1990

Видання Київської Організації Спілки Письменників
та
Нью-Йоркської Групи

ВИДАВНИЦТВО — М.П. КОЦЬ

02.31/90